

K DĚLOSTŘELECKÉMU EXPORTU ŠKODOVÝCH ZÁVODŮ DO ÍRÁNU VE TŘICÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

Jan HLADÍK

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra hospodářských dějin
Náměstí Winstona Churchilla 1938/4
130 67 Praha 3 – Žižkov
jan.hladik@vse.cz

HLADÍK, Jan. The Artillery Export of the Škoda Works to Iran in the 1930s. In *Studia Historica Nitriensia*, 2020, vol. 24, no. 1, pp. 111-124, ISSN 1338-7219, DOI: 10.17846/SHN.2020.24.1.111-124.

This article analyses the arms trade between Iran and the Czechoslovak company Škoda Works in the 1930s. When Reza Shah Pahlavi came to power and Czechoslovakia established diplomatic relations with Iran, the Iranian market opened to Czechoslovak companies. This moment was also an opportunity for Škoda Works. Škoda Works needed to compensate (at least partially) the reduction in exports caused by the Great Depression. New business opportunities were offered by the Iranian army which needed modern cannons. At first, it was necessary to persuade Iranian clientele to give priority to the products of the Škoda Works over the competition. The first contracts for the supply of cannons were signed in 1934. The largest business contracts were realized in the following year. However negotiations on some contracts were very difficult and lasted for several years in some cases. Some of the contracts were not very advantageous for Škoda Works. But Škoda Works were forced to sign these contracts to prevent losing Iranian customers.

Klíčová slova: Škodovy závody; děla; Írán; export; munice; vyjednávání;

Keywords: Škoda Works; Cannons; Iran; Export; Ammunition; Negotiation;

Předkládaný příspěvek¹ mapuje významné dělostřelecké obchody mezi Škodovými závody a Íránem ve třicátých letech minulého století v kontextu postupného navazování obchodních styků Íránu a meziválečné první Československé republiky. Pro uskutečnění tohoto výzkumného záměru se nejdůležitějším zdrojem podkladových materiálů a informací stal Podnikový archiv Škoda fungující v rámci pobočky plzeňského Státního oblastního archivu v Klášteře u Nepomuku. Tento archiv disponuje celou řadou tematických fondů v různém stádiu zpracování a tato stať vychází ze čtyř tamních archivních fondů. Jedná se o zcela

¹ Tento článek je součástí projektu “Význam a role exportu Škodových závodů v meziválečném období na příkladu dodávek na vybrané cílové trhy” (IGA VŠE, F5/29/2019, IG503049).

nezpracovaný fond PP Karlický, dále fond Generální ředitelství, fond Generální ředitelství – Schneider a zejména fond Generální ředitelství – Zbrojní.

Navazování obchodně-diplomatických vztahů mezi Československem a Íránem, do března 1935 nazývaného jako Persie,² začalo v pozvolných intencích během dvacátých let minulého století. V této počáteční etapě obchodní výměny největší část obrátu zahraničního obchodu tvořila produkce textilního a cukrovarnického průmyslu. Skutečná intenzifikace objemu obchodovaného zboží mezi oběma státy přišla až ve druhé polovině dvacátých let po puči Rézy Šáha Pahlavího proti stávající vládě Ahmada Šáha.³ „Šáh šáhů“ Réza Šáh Pahlaví kladl notný důraz na modernizaci svého království a velmi důležitou roli v jeho modernizačních plánech zaujímal armáda, opora jeho moci a potenciální obchodní partner československých zbrojařů.⁴ Faktickým dokončením pozvolného navazování vzájemných diplomatických styků bylo založení československého konzulátu v Teheránu, jež mělo zásadní dopad na přímou obchodní výměnu, neboť do té doby proudila značná část íránské produkce do Československa nepřímou cestou přes prostředníky v podobě firem pocházející z Rakouska a Německa.⁵

V průběhu meziválečného období se měnila struktura Československem vyvážených produktů. Zatímco ve dvacátých letech náležela první příčka československého exportu cukru,⁶ v následující dekádě se situace postupně začala měnit a dominantní vývozní položkou se staly střelné zbraně následované s velkým odstupem výrobky strojírenského průmyslu, což ukazuje tabulka č. 1. Z hlediska peněžní hodnoty exportu bylo Československo druhým největším exportérem produktů strojírenského průmyslu do Íránu za Německem, z hlediska vyvezené tonáže materiálu mu patřila dokonce první příčka.⁷

² MUSIL, Alois. Země Arijců, Praha: Melantrich, 1936, s. 23. Pro čtenářské zjednodušení je v textu používáno označení „Írán“ pro tuto zemi i v časech, kdy se oficiálně jmenovala „Persie“.

³ JÚNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. Nerovné partnerství: Československo-íránské vztahy 1918 – 1938. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013, s. 75-82. Svě ambice na vedení země naplňoval Réza Chán postupně již od roku 1921, kdy jako plukovník kozácké armády obsadil Teherán, kde jej udělali ministrem války. O dva roky později se stal předsedou vlády Íránu a za další dva roky poslal dosavadního panovníka z dynastie Kadžárovců na „lěčení do Evropy“. HIEKE-STOJ František. Za války na Středním východě. In Historie a vojenství, 1968, roč. 17, č. 6-7, s. 11-21.

⁴ FRANCEV, Vladimír. Československé zbraně ve světě: v míru i za války. Praha: Grada, 2015, s. 70. Ve třicátých letech armáda Íránu papírově čítala 400 tisíc mužů ve zbraní, ale nutno dodat, že byla velmi nahodile organizovaná a velkou část jejího členstva tvořili špatně odměňovaní branci. Při svých modernizačních snahách Réza Šáh Pahlaví hleděl především na vybavenost armády fyzickým kapitálem (tj. tanky, artilerií, apod.), ale velmi podceňoval investice do lidského kapitálu, což se projevilo ve špatné bojové morálce vojáků. K tomuto více v: AXWORTHY, Michael. A History of Iran: Empire of the Mind. New York, Ny: Basic Books, 2008, s. 224.

⁵ JÚNOVÁ MACKOVÁ, ref. 3, s. 75.

⁶ JÚNOVÁ MACKOVÁ, ref. 3, s. 77.

⁷ Světový obchod, 1935, roč. 1, č. 19, s. 5. Hospodářské poměry – Iran. Československu podle íránské statistické ročenky náležela roku 1936 první příčka ve vývozu obráběcích strojů do Íránu. S úhrnnou hodnotou vývozu ve výši 28,98 milionů Kč překonalo Československo Německo, jež vyvezlo obráběcí stroje v hodnotě 27,6 milionů Kč. Třetí příčku toho roku obsadila Velká Británie, která exportovala obráběcí stroje v hodnotě pouhých 11,83 milionů Kč. SOBOTA, Karel. Cizí hospodářské vlivy v Íránu: Stručný nástin vývoje. In Nový orient, 1947, roč. 2, č. 2-3, s. 14. Kurzové přepočty částek na koruny z íránských rialů provedeny dle: MORGENTHAU, Henry jr.

Položka	Hodnota [tis. Kč]
Střelné zbraně	100 365
Stroje, hlavně zařízení cukrovarů a jiných továren	10 536
Železné konstrukce, kotle	9 600
Elektrické stroje a zařízení	1 784
Cukr	1 117
Vozidla všeho druhu	1 022
Bavlněné zboží	778
Vlněné zboží	650
Chemické výrobky	612
Papír	542

Tabulka č. 1. Položky československého vývozu do Íránu a Afghánistánu v roce 1934.⁸

V Íránském království se primárně uplatnily tři české zbrojařské podniky, a to Českomoravská Kolben-Daněk,⁹ Československá Zbrojovka Brno¹⁰ a Škodovy závody.¹¹ Pro Škodovy závody představoval Írán sice neznámý, rizikový trh, ale také příležitost pro určitou neplnohodnotnou náhradu za některé trhy postižené velkou hospodářskou krizí. Na tomto místě je nutno připomenout, že koncern Škodových závodů byl krizí zasažen v několika rovinách. Za prvé, jak tabulka č. 2 ukazuje, se celková fakturace snížila v letech 1929 – 1933 o více než 60 %; za druhé, zahraniční poptávka poklesla podstatně rychleji než domácí poptávka; za třetí, zbrojní produkce klesala ve sledovaném období rychleji než mírová produkce – v roce 1933 činila fakturace exportovaného zbrojního materiálu jen 16 % roku 1929 a podíl fakturované zbrojní produkce na celkové fakturaci koncernu se snížil ze 45 % v roce 1930 na necelých 23 % v roce 1932.

Treasury Decisions Under Customs and Other Laws, vol. 70, July–December 1936. Washington: Government Printing Office, 1937, s. 367.

⁸ Světový obchod, 1935, roč. 1, č. 19, s. 5, Hospodářské poměry – Iran.

⁹ Českomoravská Kolben-Daněk vyráběla ve spolupráci se Škodovými závody lehký tank LT-38. SKŘIVAN, Aleš jr. On the Nature and Role of Arms Production in Interwar Czechoslovakia. In The Journal of Slavic Military Studies, 2010, roč. 23, č. 4, s. 637.

¹⁰ Majoritním vlastníkem této firmy byl stát, ale hned druhým největším podílníkem byly Škodovy závody. Viz: FRANĚK, Otakar. Dějiny koncernu brněnské Zbrojovky. Díl 1. 1918 – 1939. Brno: Blok, 1969, s. 219.

¹¹ Bezprostředně po skončení první světové války do Škodových závodů kapitálově vstoupila francouzská zbrojovka Schneider&Cie a základní kapitál firmy byl navýšen ze 72 milionů Kč na 144 milionů Kč. Koncern se oficiálně jmenoval „Akciová společnost, dříve Škodovy závody v Plzni“. In: FRANCL, Karel (ed.), Československý kompas: Sborník Československého peněžnictví. Sv. I. Praha: Československý kompas, 1920, s. 353. Při svých obchodech musely Škodovy závody brát na zřetel také zájmy svého vlastníka – Schneidera&Cie – a z uzavřených kontraktů odvádět určité procento své mateřské firmě. Viz: Státní oblastní archiv v Plzni, Podnikový archiv Škoda (dále jen SOA v Plzni, PA Škoda), fond (dále jen f.) Generální ředitelství (dále jen GR) – Zbrojní, šanon 37 002, (nezpracováno), Aktová noticka z 3. března 1936.

Rok	Pro tuzemsko [mil. Kč]			Pro export [mil. Kč]			Celkem vše [mil. Kč]
	Zbrojní	Mírová	Celkem	Zbrojní	Mírová	Celkem	
1929	63,95	621,36	685,31	572,21	269,56	841,77	1 527,08
1930	176,99	668,60	845,59	559,39	229,63	789,01	1 634,60
1931	134,95	600,71	735,66	259,12	211,58	470,69	1 206,35
1932	80,95	417,06	498,01	67,32	88,85	156,17	654,17
1933	75,54	334,82	410,36	92,99	91,38	184,36	594,73

Tabulka č. 2. Fakturovaná produkce Škodových závodů v letech 1929 – 1933.¹²

Na íránský trh začaly Škodovy závody reálně pronikat až po roce 1932. V tomto roce došlo k vyslání zaměstnance do Íránu, jehož úkol spočíval ve zmapování tamního trhu.¹³ Výsostné postavení na tamním trhu dosud zaujímal švédská zbrojovka Bofors a právě Bofors alespoň zpočátku představoval vážnou konkurenci pro zbrojní obchody Škodových závodů v Íránu.¹⁴ Přestože pro Škodovy závody představoval íránský trh důležité odbytiště zejména pro vývoz produkce zbrojního charakteru, pozadu firma nezůstávala ani v uplatňování mírové výroby a rozsáhlých investic. Koncern v Íránu zbudoval nové cukrovary,¹⁵ elektrickou rozvodnou síť v Teheránu, největší tabákovou továrnu na Středním východě, ale i teheránské městské divadlo.¹⁶

V roce 1934 tvořil fakturovaný export zbraní do Íránu více než jednu třetinu veškerého zbrojního exportu Škodových závodů, postupem času se však jeho význam na celkovém exportu koncernu snižoval.¹⁷ Na konci října roku 1935 došlo k podpisu clearingové dohody mezi Německem a Íránem, čímž došlo k růstu významu vzájemného obchodu obou zemí.¹⁸ Touto dohodou naopak utrpěli ostatní

¹² SOA v Plzni, PA Škoda, f. PP Karlický, (nezpracováno), nepojmenovaný arch s údaji o mírové a zbrojní produkci rozlišený mezi tuzemský odběr a zahraničí za roky 1925 – 1938. Viz též: KARLICKÝ, Vladimír. Svět okřídleného šípu: Koncern Škoda Plzeň 1918 – 1945. Plzeň: Škoda a. s., Paseka 1999, s. 598-599.

¹³ JÚNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. Československé cukrovary a cukrovarníci v Íránu. Listy cukrovarnické a řepařské, 2010, roč. 126, č. 9 – 10, s. 349.

¹⁴ Jak vyplývá z: SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Schneider, (nezpracováno), Proces - verbal de la conférence commerciale d'Artillerie, Prague, 11 Juin 1934.

¹⁵ První dva cukrovary byly postaveny u Teheránu v roce 1932. Vláda Íránu následně podepsala se Škodovými závody smlouvu na výstavbu šesti cukrovarů, cukrovary fungovaly například v Šachi nebo ve Veraminu. TISMER, Alfred. Aufbau- und Krisenprobleme der iranischen Volkswirtschaft. In Weltwirtschaftliches Archiv, 1935, sv. 42, s. 52.

¹⁶ RYPKA, Jan. Šestnáct let nového Íránu. In Pestrý týden, 1937, roč. 12, č. 9, s. 26. Autorem citovaného vůči Íránu lehce nekritického textu byl Jan Rypka, významný český orientalista, jehož v roce 1934 spolu s ostatními celosvětově uznávanými odborníky pozvala íránská vláda na oslavu tisícího výročí narození perského básníka Firdausího. Rypka v zemi strávil rok a ze svých prožitků sepsal knihu s názvem Íránský poutník. HALLER, Jiří. Jan Rypka, Íránský poutník. Vydalo Vydavatelstvo Družstevní práce r. 1947 v Praze. 435 stran. In Naše řeč, 1948, roč. 32, č. 1, s. 12.

¹⁷ SOA v Plzni, PA Škoda, f. PP Karlický, (nezpracováno), Obrat ve zbrojním exportu Škoda /v Kč/.

¹⁸ KHATIB-SHAHIDI, Rashid Armin. German foreign policy towards Iran before World War II: political relations, economic influence and the National Bank of Persia. London: I.B. Tauris, 2013, s. 167.

exportéri, ale pokud jde o Škodovy závody, ty si byly schopny udržet svou pozici alespoň ve zbrojním exportu do zemí.¹⁹

Pozornost se v následujícím textu zaměří především na hodnotnější zakázky týkající se děl a jejich munice. Íránská armáda totiž v době před zahájením obchodů se Škodovými závody vlastnila jen velmi nízký počet zastarávajících děl, jež byla nakoupena ve druhé dekádě 20. století od tehdejší Ruské říše.²⁰ Důležitým vývozním artiklem Škodových závodů se v této době stala různá děla, hlavně ta o ráži 105 mm. Tato výzbroj byla také jedním z prvních typů děl, jež Íránu Škodovy závody nabízely. V září roku 1933 zaslaly Škodovy závody svou nabídku kanónů a polních houfnic o ráži 105 mm íránské vojenské správě. Původně se uvažovalo o prodeji staršího typu houfnic ráže 100 mm, ovšem íránská strana vyslovila poptávku po 105mm houfnicích.²¹ Návrh zatím počítal se zasláním jedné baterie se 4 tisíci ranami sestávajících z 2 tisíc nárazových granátů a stejného počtu časovacích granátů vybavených dvojitým zapalovačem.²² V průvodním dopisu též firma přislíbila delegaci odborníků do Íránu a zároveň pozvala zástupce tamní armády k rozpravě o záležitostech technického charakteru a k demonstraci dotčených houfnic přímo do Škodových závodů.²³ Prohlídku Škodových závodů zástupci íránské vojenské správy odsouhlasilo počátkem října též československé ministerstvo národní obrany.²⁴

Ve druhé polovině ledna 1934 poslaly Škodovy závody íránským zástupcům další nabídku 7 baterií, z nichž každá obsahovala 4 houfnice a na každou houfnici připadalo 500 nárazových granátů a stejný počet časovacích granátů.²⁵ Ve čtvrtek 8. února 1934 však došlo ke zmenšení počtu poptávaných baterií ze sedmi na pět a rovněž byl změněn poměr poptávané munice na 15 tisíc nárazových granátů a 5 tisíc granátů časovacích. To vše při zachování shodné cenové báze.²⁶ V pondělí následujícího týdne došlo k uzavření první smlouvy na zakoupení pěti baterií 105 milimetrových houfnic včetně příslušné munice. Celková hodnota kontraktu se vyšplhala na 22,3 milionů Kč, 25 % částky bylo jako záloha inkasováno již

¹⁹ JÚNOVÁ MACKOVÁ, ref. 3, s. 81.

²⁰ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 008, (nezpracováno), Aktová noticka z 29. září 1935. Původně se soudilo, že Škodovy závody budou modernizovat také stará 75 mm polní děla a horské kanóny téže ráže pocházející z ruské výroby. Překážku pro tento záměr představovaly vysoké náklady na provedení některých dílčích aspektů modernizace a též absence konstrukčních podkladů pro tyto typy děl ze strany Škodových závodů. SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 008, (nezpracováno), Aktová noticka z 8. února 1935.

²¹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 007, (nezpracováno), Dopis D/8676 z 27. září 1933.

²² SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 007, (nezpracováno), 105 mm Feldhaubitze 14/560, 25. September 1933.

²³ Kanóny o ráži 105 mm předvedeny být nemohly, neboť v té době existovaly jen „na papíře“ nikoliv fyzicky. SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 007, (nezpracováno), Dopis D/8676 z 27. září 1933.

²⁴ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 007, (nezpracováno), Dopis z Ministerstva národní obrany čj. 23.518-II./2. odděl. 1933. ze 30. září 1933.

²⁵ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 007, (nezpracováno), 105 mm Haubitzen 14/560 × 12000, 29. Jänner 1934.

²⁶ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 007, (nezpracováno), 105 mm Haubitzen 14/560 × 12000, 8. Februar 1934.

k 23. únoru 1934.²⁷ Objednaný vojenský materiál byl odeslán příjemci od prosince 1934 do března 1935.²⁸

Tímto ovšem vzájemné obchody teprve odstartovaly. Škodovy závody se na jaře 1934 připravovaly na návštěvu íránských delegátů a kromě houfnic 105 mm měla být hostům předvedena též děla ráže 150 mm typu „K1“.²⁹ Významnější zbrojní smlouvy nicméně Československo uzavřelo s Íránem až v roce 1935. Nejprve v dubnu 1935 došlo k uzavření rozsáhlé zbrojní smlouvy mezi Íránem a Škodovými závody. Írán projevil zájem o koupi 7 baterií o ráži 105 mm v hodnotě 13,51 milionů Kč. Smlouva z 9. dubna 1935 o zakoupení této výzbroje také čítala 14 tisíc kusů příslušného střeliva, z čehož 9 tisíc kusů měly tvořit granáty časovací a zbytek sestával z 5 tisíc nárazových granátů. Celková hodnota smlouvy se v přepočtu vyšplhala na úroveň 23,79 milionů Kč,³⁰ z toho 5,95 milionů Kč, tedy 25 % celkové ceny, bylo zapláceno jako záloha již před uzavřením smlouvy.³¹

Na sklonku roku 1935 došlo v Berlíně³² k podpisu hodnotné smlouvy na odběr 50 baterií s houfnicemi ráže 105 mm.³³ Jejich celková hodnota včetně dalšího činila 106,35 milionů Kč a po odečtení 5 % srážky tato částka klesla v přepočtu na 101 milionů Kč.³⁴ Výrobní cena všech 50 baterií činila 76,75 milionů Kč, tudíž zisk dosáhl úhrnné výše 24,25 milionů Kč. Celková hodnota zakázky zahrnující například i náklady na obal, výstroj, dopravu a pojištění činila 107,46 milionů Kč.³⁵ Jednalo se patrně o největší zbrojní kontrakt mezi Škodovými závody a íránskou armádou ve třicátých letech 20. století.

²⁷ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, karton (dále jen k.) 4043, Beta 105 mm – I. tranche, Smlouva ze dne 12. února 1934. Přepočtení dle Národní listy, 13. 2. 1934, s. 7, Devisové trhy.

²⁸ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, Beta 105 mm – I. tranche, Smlouva ze dne 12. února 1934. Ve druhé polovině roku 1934 došlo též k uskutečnění značně méně nákladných a rozsáhlých objednávek tří děl ráže 47 mm. SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4038, Translation, le 7. Novembre 1934. SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Schneider, sign. 6/34, Convention Schneider – Škoda du 27 Mai 1922, Prague, le 20 février 1936.

²⁹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 007, (nezpracováno), Dopis D/2233 ze dne 2. března 1934.

³⁰ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, Beta 105 mm – II. tranche, Smlouva ze dne 9. dubna 1935. Přepočtení dle Národní listy, 11. 4. 1935, s. 7, Devisové trhy.

³¹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, Beta 105 mm – II. tranche, Smlouva ze dne 9. dubna 1935.

³² Místo podpisu dvou smluv ze 14. prosince 1935 na nákup děl o rážích 105 mm a 37,2 mm (o těchto dělech viz dále v textu) se v porovnání s ostatními smlouvami lišilo, neboť obvyklým místem podpisu byl švýcarský Bern. Vzhledem k tomu, že již od léta 1935 íránská delegace v Berlíně na pozvání Německa vyjednávala podmínky německo-íránské clearingové dohody, je pravděpodobné, že tato skutečnost byla příčinou odlišného místa podpisu obou prosincových smluv se Škodovými závody. Německo-íránská clearingová dohoda z října 1935 byla ratifikována v září 1936. In: JENKINS, Jennifer. Iran in the Nazi New Order, 1933–1941. *Iranian Studies*, roč. 49, č. 5, 2016, s. 745 (pozn. 49); Srov.: SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, Beta 105 mm – II. tranche, Smlouva ze dne 9. dubna 1935.

³³ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ, k. 885, Sdělení Beta 105 mm – III. tranche ze 16. prosince 1935.

³⁴ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, Kontrakt, am 14. Dezember 1935. Přepočtení podle Národní listy, 15. 12. 1935, s. 6, Devisové trhy.

³⁵ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, Beta 105 mm – III. tranche, cenová rozvaha 19. března 1937.

Smlouva stanovila, že dodání bude postupné s datem expedice závislým na zaplacení zálohy odběrateli. Objednávka měla být doručena v intervalu konce 9. měsíce do konce 24. měsíce od inkasování zálohy, první baterie tak měly dorazit po konci září roku 1936 a poslední v lednu 1938. Odesílání zboží kupující straně bylo rozplánováno po měsících s tím, že první tři měsíce byly vždy vyexpedovány 1 – 2 baterie měsíčně a po zbytek lhůty se od konce ledna 1937 počítalo s dodávkou 3 – 4 baterií měsíčně. Nutno dodat, že přes četné stížnosti na termíny dodávek zaznívající ze strany íránské vojenské správy,³⁶ k 31. lednu 1938 byla celá objednávka skutečně dodána a samotní Íránci zůstávali k datu splatnosti 5. února 1938 Škodovým závodům dlužni v přepočtu ještě téměř 9,1 milionu Kč.³⁷ Veškeré pohledávky v této věci nicméně zaplatili do konce června 1938.³⁸

Pro Škodovy závody představoval tento obchod do určité míry také drobný „škraloup“ na obchodní pověsti, neboť v lednu 1938 zaslala íránská vojenská správa firmě telegram, jenž obsahoval informaci o značném poškození korozí některých hlavní expedovaných děl.³⁹ Poškození u některých baterií děl bylo daleko rozsáhlejší a kromě rezivění hlavní zahrnovalo například také poškození kol, zrezivění brzdových válců, prasklé dřevěné součásti baterie, zolejnatělou vazelinu či vůle v obručích na kolešních.⁴⁰ Škodovy závody proto musely zjednat rychlou nápravu a poškozené součástky vyčistit či vyměnit.⁴¹

Objemově poněkud menší smlouva byla uzavřena rovněž v prosinci roku 1935. Její obsah naznačuje tabulka č. 3. Smlouva se týkala nákupu 50 tankových děl o ráži 37,2 mm⁴² odesílaných do místa určení v průběhu let 1936 – 1937, dále

³⁶ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, IRAN – 105 mm – III. tranche. Dodací lhůty. D/17641. 16. prosince 1936. Íránská strana již od počátku, tedy ještě před podpisem smlouvy, tlačila na co nejvčasnější dodání. SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ, k. 885, Sdělení Beta 105 mm – III. tranche ze 16. prosince 1935.

³⁷ Tj. jednu plánovanou splátku s odečtením původní 25 % již inkasované zálohy. PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, IRAN – Přehled objednávek a nabídek k 1. květnu 1938. PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, IRAN – 105 mm – III. tranche. Přepčet dle Národní listy, 7. 2. 1938, s. 5, Devisové trhy.

³⁸ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, IRAN – 105 mm – III. tranche.

³⁹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37003 (nezpracováno), Codegram no. 568, Teheran for Škodaworks, 20. January 1938.

⁴⁰ Všechny tyto závady se vyskytovaly u dvou baterií. Viz: SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37003 (nezpracováno), Interní nález na bateriích č. 220 a 225.

⁴¹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37003 (nezpracováno), III. tranche – 105 hf. Pokrač. zpr. 47. z 3. 1., 14. 1. 1938. Bídny stav některých dodávek byl způsoben poškozením přepravních kontejnerů korozí, ale strany se nedokázaly shodnout na tom, co ji způsobilo. Íránská generalita operovala především s verzí, že oxidaci přepravních beden a následně i jejich obsahu způsobila mořská voda, která se do beden dostala při námorní přepravě. Jiná verze zase vycházela z toho, že pro výrobu hlavní již nebylo použito zinku jako v případě předchozích dodávek ale pozinkovaného železa, další zvěsti zase kladly největší díl odpovědnosti za korozí vazelině zhoršené kvality. Zástupci Škody přirozeně všechny tyto výtky odmítali a kladli je na vrub íránskému laxnímu přístupu v zacházení s doručným materiálem. Argumentující jednotlivosti balení všech zásilek poukazovali na přílišně dlouhou dobu uskladnění (7 měsíců namísto maximálně 3 doporučených), na vlhkost ve skladištích, na prudké změny denních teplot nebo rovněž na ponechání některých beden několik měsíců na břehu moře. Viz SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37003 (nezpracováno), III. tranche – 105 hf. Pokrač. zpr. 47. z 3. 1., 14. 1. 1938.

⁴² SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4038, BETA – 37,2 mm tanková děla, Smlouva ze dne 14. 12. 1935.

smlouva obsahovala 10 000 pancéřových granátů a též počet granátů nárazových. Kontrakt zahrnul též dodávku 1 200 nábojů určených k salutní střelbě. Hodnota zakázky se vyšplhala na více než 10,80 milionů Kč,⁴³ z této sumy musela odběratelská strana zaplatit 25 % jakožto zálohu. Poslední splátka byla naplánována na 5. dubna 1937.⁴⁴

Obsah smlouvy	Cena [miliony Kč]
50 tankových děl 37,2 mm	6,8
10 000 pancéřových granátů	2,5
10 000 nárazových granátů	1,5
1 200 salutních nábojů	
Celková hodnota zakázky	10,8

Tabulka č. 3. Obsah druhé smlouvy z prosince 1935.⁴⁵

Na konci srpna roku 1937 si iránská strana závazně objednala 50 protitankových děl ráže 37,2 mm bez munice za cenu 7,88 milionů Kč.⁴⁶ Předpokládalo se dodání v průběhu května až července 1938.⁴⁷ Munice příslušící k těmto zbraním byla zakoupena až v březnu dalšího roku. Sjednaným kontraktem si iránská armáda objednávala 20 tisíc ran o ráži 37,2 mm, které sestávaly ze 13 tisíc pancéřových granátů a 7 tisíc granátů nárazových nabývajících úhrnné přepočtené hodnoty 5,17 milionů Kč.⁴⁸ Termín dodání byl stanoven na období mezi prosincem 1938 a únorem 1939.⁴⁹

Důležitým exportním produktem Škodových závodů do Íránu se také stala děla o ráži 150 mm. Do Íránu dovážely Škodovy závody dva typy těchto děl označené jako typ „NO“, což byl 150mm kanón, a pod označením „K1“ se skrývaly houfnice.⁵⁰ Vyjednávání o obou typech děl byla velmi vleklá a počala již rokem 1934. Hned zkraje roku 1934 Škodovy závody zaslaly iránské komisi nabídku na dvojí typ děl, a to na těžká děla typu „NO“ o ráži 150 mm, jakož i na větší děla ráže 220 mm. V rámci této nabídky Škodovy závody nabízely šest sekcí po 2 dělech 150 mm s jednotkovou cenou 5,34 milionů Kč za jednu sekci, za všech šest děl požadovaly 32 milionů Kč. K dělům nabízel koncern rovněž příslušnou munici, a to v objemu 4 tisíc kusů nárazových granátů, jejichž cena za kus se

⁴³ Přepočet podle Národní listy, 15. 12. 1935, s. 6, Devisové trhy.

⁴⁴ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4043, Aktová noticka pro pana gen. řed. Ing. Fialu, Praha, 19. února 1937.

⁴⁵ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4038, BETA - 37,2 mm tanková děla, Smlouva ze dne 14. 12. 1935.

⁴⁶ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4040, Contrat 27. août 1937. Přepočteno podle Národní listy, 28. 8. 1937, s. 8, Devisové trhy.

⁴⁷ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4043, IRAN - Přehled objednávek a nabídek k 1. květnu 1938.

⁴⁸ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4043, Přehled objednávek 1937 - 1939. Přepočteno podle Národní listy, 9. 3. 1938, s. 7, Devisové trhy.

⁴⁹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4043, IRAN - Přehled objednávek a nabídek k 1. květnu 1938.

⁵⁰ Kanón je zbraň určená k přímé palbě, zatímco houfnice střílí po balistické křivce.

vyšplhala na 4,26 tisíc Kč, současně s tímto byly ofertovány 2 tisíce kusů polopancéřových granátů s jednotkovou cenou 4,94 tisíc Kč.⁵¹ Tato nabídka ovšem u cílového subjektu příliš nadšení nesklidila, proto se Škodovy závody rozhodly nabídku upravit a v srpnu téhož roku ji zaslali zodpovědnému íránskému generálovi. Nabídka tentokrát sestávala z o trochu dražších děl, ale munice, nárazové a polopancéřové granáty, byla nabízena levněji zhruba o 300 korun za jednotlivý granát.⁵² Při cenotvorbě se tentokrát muselo více dbát na to, aby případným kontraktem neutrpěla francouzská zbrojovka Schneider, významný akcionář Škodových závodů. Proto byla cena v srpnu nabízených děl typu „NO“ navýšena zhruba o 11 % oproti lednu 1934, aby firma Schneider mohla získat 3 % krytí z případného kontraktu.⁵³ Není proto příliš divu, že tato „výhodná“ nabídka byla odmítnuta, nicméně snahy přimět íránskou armádu k zakoupení děl tímto neustávaly. V polovině prosince 1936 se podařilo přesvědčit zodpovědného zástupce íránského šáha o přednostech děl Škodových závodů vzhledem ke konkurenční nabídce koncernu Krupp. Íránský generál sice namítal, že děla jsou z čistě technického hlediska dobrá, avšak příliš drahá a v souladu s íránskou obchodní taktikou vůči firmě se dožadoval ještě dalších slev. Nakonec musel ze svých požadavků ustoupit, protože Škodovy závody jít s cenami níže nehodlaly.⁵⁴

Konečná smlouva na nákup šesti děl typu „NO“ v hodnotě 17,34 milionů Kč byla uzavřena posledního červencového dne roku 1937,⁵⁵ v této ceně nebyla zahrnuta munice příslušná k tomuto typu děla. Íránská strana musela nejprve zaplatit zálohu ve výši 25 % hodnoty objednávky a zbytek částky ve výši 13,09 milionů Kč byl splatný až při doručení smlouveného zboží. Objednávka měla být doručena do dubna roku 1940,⁵⁶ ale nakonec se doručení zpozdilo, neboť platbu za dodaný materiál ze strany íránské vojenské správy se nepodařilo Škodovým závodům získat. Odeslání zbývajících dvou děl z továrny tak bylo podmíněno řádným zaplacením pohledávek z předchozích dodávek.⁵⁷

Ještě náročnější vyjednávací případ představovalo uzavírání smlouvy na houfnice o ráži 150 mm typu „K1“, neboť první ofertu a první smlouvu od sebe dělily více než čtyři roky. Poprvé přišly v červenci 1934 Škodovy závody s nabídkou na prodej tohoto typu polních houfnic. Nabídka adresovaná prominentnímu íránskému generálovi sestávala ze tří baterií obsahujících čtyři houfnice s předpokladem, že na jednu houfnici bude náležeť 500 nárazových granátů, 500 časovacích granátů a 250 polopancéřových granátů. Součástí této nabídky nebyly

⁵¹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 002, (nezpracováno), 150 mm und 220 mm Artilleriematerial, 29. Jänner 1934; Národní listy, 30. 1. 1934, s. 7, Devisové trhy.

⁵² SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 002, (nezpracováno), 150 mm und 220 mm Artilleriematerial, 6. August 1934. Národní listy, 10. 8. 1934, s. 5, Devisové trhy.

⁵³ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 002, (nezpracováno), Aktová noticka z 3. března 1936.

⁵⁴ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, šanon 37 002, (nezpracováno), Dopis D/17640 ze 16. prosince 1936.

⁵⁵ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4043, IRAN - Přehled objednávek a nabídek k 1. květnu 1938. Národní listy, 1. 8. 1938, s. 5, Devisové trhy.

⁵⁶ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4043, IRAN - Přehled objednávek a nabídek k 1. květnu 1938.

⁵⁷ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ - Zbrojní, k. 4043, IRAN - NO z 24. května 1940.

tažné traktory k houfnicím.⁵⁸ V září roku 1934 dorazila íránská delegace na střelnici v západoslovenském Hlbokém, aby zde zhlédla test nabízené houfnice.⁵⁹ K podepsání žádného kontraktu ovšem nedošlo.

Úspěšné zakončení neměla ani nabídka téhož materiálu z dubna 1936. Zde se kalkulovalo s prodejem čtyř baterií obsahujících tři houfnice a rovněž s odběrem nárazových a polopancéřových granátů, jejichž jednotková cena byla nepřímouměrně odstupňována podle odkoupeného množství. Nynější návrh již ovšem nezahrnoval časovací granáty, navíc v dubnu 1936 byly íránské vojenské správě nabídnuty jak houfnice, tak i granáty za vyšší jednotkovou cenu, tudíž neúspěch v tomto případě nebyl příliš překvapivý.⁶⁰

Další kolo jednání o nákupu děl typu „K1“ se rozběhlo v dubnu 1938 a pokračovalo dále v průběhu roku 1938. Íránská vojenská správa velmi tlačila na poskytnutí slevy na nákup houfnic i příslušné munice a dlužno dodat, že do značné míry úspěšně. V komparaci s dubnem 1938 byla na podzim téhož roku cena jedné nabízené houfnice o 5 % snížena a počítalo se s případným snížením ceny o dalších 5 %, rabat ve stejné výši se podařilo vyjednat u nárazových a polopancéřových granátů. Nutno dodat, že slevy se také odvozovaly od objednávek do Turecké republiky a cena materiálu exportovaného do Íránu neměla klesnout pod 20 % hodnoty turecké objednávky, což se právě v případě polopancéřových granátů stalo, neboť ty nabízené Íránu nyní byly o 30 % levnější oproti týmž granátům prodaným Turecku v roce 1936.⁶¹

Další nátlak na plzeňský koncern již byl úspěšný jen zčásti. Generální ředitel podniku ve svém dopisu delegátovi íránské královské armády v Bernu odmítl další zlevňování kýžených houfnic s tím, že ovšem nabídl možnost dalšího snížení ceny munice, slevu 5 % na nárazové granáty a 4 % na granáty polopancéřové. Navíc nabídka obsahovala i množstevní slevy při odběru většího množství munice.⁶²

V polovině prosince 1938 došlo k dlouhému a tvrdému vyjednávání o cenách houfnic a munice. Zatímco z hlediska cenotvorby dělostřeleckého materiálu vyjednávání dopadla „velmi příznivě“, neboť byla žádána sleva, již Škodovy závody byly ochotny poskytnout, v případě formování cen munice měla íránská strana podstatně tvrdší požadavky. Jednak totiž chtěla slevu ve výši 8 % na oba typy munice a zároveň svou poptávku omezila pouze na minimální množství obou typů granátů – tedy tisíc kusů od obou typů granátů. Tímto krokem ovšem Íránci umenšili předpokládané zisky koncernu zhruba o 13 procentních bodů, výroba 500 kusů od každého typu granátu by potom již přinesla až 5% ztrátu.⁶³

⁵⁸ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 001, (nezpracováno), 150 mm Feldhaubitzen, 17. Juli 1934.

⁵⁹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 011, (nezpracováno), Perská návštěva, dopis č. 80 A/259 ze 7. září 1934.

⁶⁰ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 001, (nezpracováno), 150 mm Feldhaubitzen, 30. April 1936.

⁶¹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 001, (nezpracováno), Aktová noticka pro pana generálního ředitele ze dne 22. listopadu 1938.

⁶² SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 001, (nezpracováno), Dopis D/22.032 Ing. Sa-deghovi Cheybanimu ze dne 25. listopadu 1938.

⁶³ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 001, (nezpracováno), Aktová noticka pro pana generálního ředitele ze dne 15. prosince 1938.

Přesto však Škodovy závody na požadavky klienta přistoupily a s íránskou armádou uzavřely smlouvu na nákup pěti baterií obsahujících čtyři houfnice typu K1 a příslušného dohodnutého množství munice.⁶⁴ Předposledního dne roku 1938 však íránský delegát Sadegh Cheybani připravil Škodovým závodům velmi nepříjemné překvapení, když s různými výmluvami a se slovy „*teď jste od fy Schneider et Cie. osvobozeni a myslím, že Vám proto bude snadněji než dříve možno na požadovanou cenu přistoupiti*“ odmítl podmínky smlouvy a žádal další rabat ve výši 5 % z ceny děl i příslušející munice. Na takovémto snížení ceny již Škodovy závody příliš vydělat nemohly, nicméně hrozilo, že by úplné zavržení íránských požadavků mohlo vyústit v přechod tamní klientely ke konkurenční firmě Krupp.⁶⁵ Z dobové korespondence vyplývá, že Škodovy závody nakonec na podmínky íránské armády přistoupily, ale změny se neprojevíly ve smlouvě samotné, nýbrž v jakémsi jejím neoficiálním, tajném dodatku.⁶⁶

Ve čtvrtek 12. ledna 1939 došlo k uzavření smlouvy na nákup pěti baterií obsahující polní houfnice o ráži 150 mm o celkové ceně přepočtené na 22,54 milionů Kč. K tomuto materiálu byly objednány také nárazové a polopaněřové granáty v hodnotě 4,55 milionů Kč.⁶⁷

Poslední smlouva uzavřená mezi Škodovými závody a Íránem před okupací druhé Československé republiky nacistickým Německem byla ta ze soboty 4. února 1939. Obsahovala objednávku munice příslušné kanónům ráže 150 mm typu „NO“. Jednalo se o 700 kusů nárazových granátů v hodnotě 2,50 milionů Kč, dále 300 kusů polopaněřových granátů, jejichž cena se vyšplhala 1,46 milionů Kč, početně nejzastoupenější položkou smlouvy však byly pancéřové granáty, jichž bylo objednáno tisíc kusů za cenu 5,01 milionů Kč. Celková hodnota objednávky činila 8,97 milionů Kč.⁶⁸ Odběratel byl povinen zaplatit zálohu ve výši 20 % celkové hodnoty objednávky. Smluvený materiál měl být dodán k 15. dubnu roku 1940.⁶⁹

Poněkud smutná kapitola v dějinách Škodových závodů se začala psát po okupaci zbytku Českých zemí nacistickým Německem. Ihned po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se koncern ocitl pod vojenskou správou a na konci srpna roku 1939 přejal kontrolu nad podnikem Wilhelm Voss, výkonný ředitel Reichswerke AG für Erzbergbau und Eisenhütten „Hermann Göring“, velkého německého koncernu, jehož se Škodovy závody staly součástí.⁷⁰

⁶⁴ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4040, Kontrakt (12. 1938).

⁶⁵ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 001, (nezpracováno), Aktová noticka pro pana generálního ředitele ze dne 30. prosince 1938.

⁶⁶ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, šanon 37 001, (nezpracováno), Aktová noticka pro pana generálního ředitele ze dne 30. prosince 1938.

⁶⁷ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4041, Kontrakt (12. 1. 1939). Národní listy, 14. 1. 1939, s. 8, Devisové trhy.

⁶⁸ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4041, Kontrakt 4. Februar 1939. Přepočet podle Národní listy, 6. 2. 1939, s. 2, K v cizině.

⁶⁹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4041, Beta NO, smlouva z dne 4. 2. 1939.

⁷⁰ KUBŮ, Eduard – NOVOTNÝ, Jiří – ŠOUŠA, Jiří. Under Threat of Nazi Occupation. The Fate of Multinational Industries in the Czech Lands, 1938 – 1945. In KOBRAK, Christopher – HANSEN, Peter H. European Business, Dictatorship, and Political Risk, 1920 – 1945. New York; Oxford: Berghahn Books, s. 210.

Závěrem je nutno dodat, že íránské zbrojní obchody Škodových závodů sice představovaly pro firmu velmi cennou obchodní příležitost, ale svou peněžní hodnotou i fyzickým objemem se nemohly vyrovnat zbrojním obchodům prováděným mezi Škodovými závody a státy sdruženými s Československem v rámci spojeneckého svazku Malé dohody. Nejdražší zbrojní smlouva uzavřená mezi Škodovými závody a Íránem v roce 1935 přesahovala 100 milionů korun,⁷¹ zatímco hodnota kontraktů uzavřených mezi Škodovými závody a Jugoslávií dosahovala někdy i násobků nejdražší íránské objednávky a velmi podobně tomu bylo i v případě Rumunska.⁷² Z pohledu íránské armády představovaly dělostřelecké dodávky Škodových závodů důležitý příspěvek k vyzbrojování tamních ozbrojených složek a plzeňská firma se tak stala významnou konkurencí švédské zbrojovce Bofors na íránském trhu.⁷³

Závěr

Předmětem tohoto textu bylo zmapovat dělostřelecké obchody mezi Škodovými závody a Íránem ve třicátých letech 20. století na pozadí postupného nastolování vzájemných vztahů mezi mladou Československou republikou a Íránem v průběhu meziválečného období.

Obchodování Škodových závodů v Íránu se rozběhlo rokem 1932 a netýkalo se pouze zbrojní produkce ale i mírové výroby a investic. V roce 1933 Škodovy závody zaslaly své nabídky zbrojního materiálu. Aby se koncern prosadil v nemilosrdném konkurenčním boji na tamním trhu, doposud ovládaném především švédskou zbrojovkou Bofors, snažil se svému potenciálnímu zákazníkovi demonstrovat své zbraně, a to jednak prostřednictvím pozvání íránských delegátů na demonstraci děl, jež jim chtěl prodat, či přímým zasláním zbrojního materiálu k vyzkoušení do hlavního města Íránu.

Zprvu se íránskému zákazníkovi, který poptával moderní děla za účelem náhrady hrstky archaických děl, jimiž disponoval, podařilo nalákat na prodej děl o ráži 37,2 mm a 105 mm. Právě v případě 105 mm houfnic se jednalo o skutečně velké obchody, jež v úhrnné hodnotě přesahovaly 100 milionů korun, a firma na nich slušně vydělala.

Jako poněkud svízelné se ukázalo vyjednávání o dodávce kanónů ráže 150 mm a zejména houfnic ráže 150 mm. V posledně jmenovaném případě jednání o výsledné podobě kontraktu probíhalo s přestávkami v průběhu let 1934 – 1938

⁷¹ SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ – Zbrojní, k. 4043, Beta 105 mm – III. tranche, cenová rozvaha 19. března 1937.

⁷² Srov: SOA v Plzni, PA Škoda, f. GŘ, k. 866, Stand der wichtigsten ausländischen Aufträge. Stichtag 10. 7. 1939. V polovině prosince 1935 Jugoslávie uzavřela se Škodovými závody dvě velké zbrojní smlouvy na nákup děl. Méně objemná zněla na 108 milionů Kč, druhá na nákup houfnic 150 mm disponovala konečnou cenou 337 milionů Kč. Rumunsko v dubnu 1935 objednalo houfnice ráže 100 mm včetně příslušné munice a granáty pro houfnice ráže 150 mm v celkové hodnotě téměř 609 milionů Kč. Levnější byla objednávka vojenských tahačů Škoda za necelých 327 milionů Kč.

⁷³ CRONIN, Stephanie. *The making of modern Iran: state and society under Riza Shah 1921-1941*. New York: RoutledgeCurzon, 2003, s. 45.

a na jeho konci hrozilo, že pokud Škodovy závody nesleví na minimální možnou částku, ztratí svého íránského klienta ve prospěch konkurence.

Íránské zbrojní obchody Škodových závodů v meziválečném období sice nedosahovaly co do objemu či hodnoty obchodovaného zboží takové úrovně, jaké nabývaly obchody se zeměmi Malé dohody, tj. s Rumunskem či Jugoslávií, ale představovaly dobrou příležitost, jak částečně nahradit ztráty z poklesu zahraniční poptávky po zbrojní produkci Škodových závodů v první polovině třicátých let 20. století.

Seznam použitých pramenů a literatury:

Archivy:

Státní oblastní archiv v Plzni, Podnikový archiv Škoda, fondy: Generální ředitelství; fond Generální ředitelství – Zbrojní; fond Generální ředitelství – Schneider; fond PP Karlický.

Dobový tisk:

Národní listy, 1934, 1935, 1937, 1938, 1939.
Pestrý týden, 1937.
Světový obchod, 1935.

Dobové věstníky:

MORGENTHAU, Henry jr. Treasury Decisions Under Customs and Other Laws, vol. 70, July–December 1936. Washington: Government Printing Office, 1937.

Monografie a sborníky jako celek:

AXWORTHY, Michael. A History of Iran: Empire of the Mind. New York; Ny: Basic Books, 2008.
CRONIN, Stephanie. The making of modern Iran: state and society under Riza Shah 1921 – 1941. New York: RoutledgeCurzon, 2003.
FRANCEV, Vladimír. Československé zbraně ve světě: v míru i za války. Praha: Grada, 2015.
FRANCL, Karel (ed.). Československý kompas: Sborník Československého peněžnictví. Sv. I. Praha: Československý kompas, 1920.
FRANĚK, Otakar. Dějiny koncernu brněnské Zbrojovky. Díl 1. 1918 – 1939. Brno: Blok, 1969.
JÚNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. Nerovné partnerství: Československo-íránské vztahy 1918 – 1938. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013.
KARLICKÝ, Vladimír. Svět okřídleného šípku: Koncern Škoda Plzeň 1918 – 1945. Plzeň: Škoda a. s., Paseka 1999.
KHATIB-SHAHIDI, Rashid Armin. German foreign policy towards Iran before World War II: political relations, economic influence and the National Bank of Persia. London: I.B. Tauris, 2013.
MUSIL, Alois. Země Arijců. Praha: Melantrich, 1936.

Studie a články v časopisech a sbornících, kapitoly v kolektivních monografiích:

HALLER, Jiří. Jan Rypka, Íránský poutník. Vydalo Vydavatelstvo Družstevní práce r. 1947 v Praze. 435 stran. In Naše řeč, 1948, roč. 32, č. 1, s. 12-17.

- HIEKE-STOJ, František. Za války na Středním východě. In *Historie a vojenství*, 1968, roč. 17, č. 6 - 7, s. 1107-1133.
- JENKINS, Jennifer. Iran in the Nazi New Order, 1933-1941. *Iranian Studies*, roč. 49, č. 5, 2016, s. 727-751.
- JŮNOVÁ MACKOVÁ, Adéla. Československé cukrovary a cukrovarníci v Íránu. In *Listy cukrovarnické a řepařské*, 2010, roč. 126, č. 9 - 10, s. 349-351.
- KUBŮ, Eduard - NOVOTNÝ, Jiří - ŠOUŠA, Jiří. Under Threat of Nazi Occupation. The Fate of Multinational Industries in the Czech Lands, 1938 - 1945. In KOBRAK, Christopher - HANSEN, Peter H. *European Business, Dictatorship, and Political Risk, 1920 - 1945*. New York; Oxford: Berghahn Books, s. 206-222.
- SKŘIVAN, Aleš jr. On the Nature and Role of Arms Production in Interwar Czechoslovakia. In *The Journal of Slavic Military Studies*. 2010, roč. 23, č. 4, s. 630-640.
- SOBOTA, Karel. Cizí hospodářské vlivy v Íránu: Stručný nástin vývoje. In *Nový orient*, 1947, roč. 2, č. 2 - 3, s. 11-14.
- TISMER, Alfred. Aufbau- und Krisenprobleme der iranischen Volkswirtschaft. In *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1935, sv. 42, s. 44-94.

Počet slov: 6 614

Počet znakov vrátane medzier: 42 669